

**МОВА, МОВЛЕННЯ ТА МИСЛЕННЯ:
ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ****LANGUAGE, SPEECH AND THINKING:
THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS OF FUNCTIONING**

П'ятничка Т.В.,

orcid.org/0000-0001-7597-1897

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри іноземних мов та інформаційно-комунікаційних технологій
Західноукраїнського національного університету

Стаття розглядає теоретичні та практичні аспекти функціонування мови, мовлення та мислення. Виділяються три підходи щодо тлумачення та співвідношення зазначених категорій. У цьому дослідженні мова розглядається як система знаків, що використовуються для передачі інформації, мовлення трактується як передача інформації, а мислення сприймається як спосіб обробки інформації та формування нових знань. Мова забезпечує основу для думок окремої людини, а також для суспільства, цінностей і вірувань. Мова, якою людина розмовляє, впливає на її розум і те, як вона бачить світ. Підкреслюється, що мови формують і урізноманітнюють людське мислення, оскільки кожна з них містить індивідуальний лексикон і поняття для вираження ідей, думок, змісту і значення, а також пропонує різні моделі граматичної та синтаксичної організації і, як наслідок, особливі форми вираження думки. Зазначається, що вплив мови на мислення набагато глибший, ніж просто передача та генерація інформації, він знаходить свій відбиток у способах сприйняття культурних норм і цінностей, які, природно, досить різні для носіїв різних мов. Дослідження обґрунтовує та доводить, що студенти-перекладачі як майбутні лінгвісти повинні володіти не лише ґрунтовними знаннями іноземної мови, а й набути навичок нового способу мислення, притаманного носіям мови, переключитися на ментальний конструкт їх бачення, вираження та сприйняття світу та зв'язків, що структуруються в ньому. У статті також висвітлено психолінгвістичну концепцію перекладу, яка є актуальною та розглядає діяльність перекладача як певний психічний творчий процес, який впливає на співвідношення мови та критичного мислення, розкриває психологічні особливості аналітичного мислення рідною та цільовою мовами. Кожна мова має свої унікальні граматичні, лексичні та стилістичні особливості, тобто ментальну модель, яку слід пізнати, усвідомити та засвоїти перекладачу, через те, що саме вона є тим посилом і визначаючим фактором, який впливає на спосіб сприйняття, розуміння та передачі змісту.

Ключові слова: мова, мовлення, мислення, ментальний конструкт, переклад.

The article deals with theoretical and practical aspects of language, speech and thinking functioning. Currently, scientific researches distinguish three approaches to the interpretation and correlation of these categories. Language provides the framework for an individual's thoughts, as well as for society, values, and beliefs. The language a person speaks has an influence on their mind and how they view the world. In this study, language is considered as a system of signs used to transmit information, speech is interpreted as the transmission of information, and thinking is perceived as a way of processing information and forming new knowledge. It is emphasized that languages shape and diversify human thinking, since each of them contains an individual lexicon and concepts for expressing ideas, thoughts, content and meaning, and also offers various models of grammatical and syntactic organization and, as a result, specific forms of expression. It is noted that influence of language on thinking is much deeper than just the transmission and generation of information, it finds its mark in the ways of perceiving cultural norms and values, which are naturally quite different for speakers of different languages. Due to this, it is grounded and proved that student-translators as future linguists must possess not only thorough knowledge of a foreign language, but also acquire skills of a new way of thinking that is inherent for native speakers, switch to the mental construct of their vision, expression and perception of the world and connections structuring in it. The article also highlights the psycholinguistic concept of translation, which is relevant and considers translator's activity as a mental creative process that affects correlations of language and critical thinking, reveals psychological features of analytical thinking in native and target languages.

Key words: language, speech, thinking, mental construct, translation.

Постановка проблеми. Питанням взаємозв'язку мислення та мови, їх нерозривній єдності й водночас неординарній полярності функцій присвячено сотні досліджень як у царинах логіки, психології, соціології, так і мовознавчої науки, перекладознавства й теорії штучного інтелекту. Філософи, антропологі, лінгвісти, психологи, когнітивісти намагаються науково обґрунтувати діалектичну єдність мови, мовлення та мислення,

а також висвітлити істотні відмінності природи їхнього функціонування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогоднішній день у науці вирізняються три підходи щодо трактування, співвідношення мови, мовлення та мислення. Перша група вчених розглядає мову як інструмент мислення, як засіб вираження думок, які складають основу мислення та сприяють розвитку когнітивних процесів.

Стверджується, що мова впливає не лише на функціонування мисленневих процесів, але також і на розвиток мовлення, що формує диференційні форми мислення. Іншим відомим теоретиком у цій області є Н. Чомський, який інтерпретує мову як вбудовану в людський генетичний код функцію та вважає, що мовлення і мислення мають спільний корінь. Тобто людина народжується з певними вбудованими знаннями про мову, які допомагають їй розвивати мислення.

Однак, не всі науковці погоджуються з цими теоріями. Окремі дослідники вважають, що мовлення та мислення можуть розвиватись незалежно одне від одного, і що існують інші фактори, які впливають на розвиток мислення, крім мови. Експериментальні дослідження засвідчують, що діти, які виростили в середовищі з обмеженим доступом до мовлення, все ж можуть розвивати комплексне критично-аналітичне мислення. Оскільки рівень розвитку мислення залежить ще від здібностей особистості, навчання, досвіду, соціального середовища тощо.

Доцільно зауважити, що ми підходимо до розуміння мови як системи знаків, які використовуються для передачі інформації, мовлення трактуємо як трансляцію інформації, і мислення розглядаємо як процес обробки інформації та формування нових знань. Поділяємо думку мовознавців про те, що процес мислення є комплексним і багатограничним, він прив'язаний до мови та безпосередньо пов'язаний з нею. Мислення є однією з важливих форм діяльності свідомості і тому воно не може бути адекватно описане і зрозуміле поза мовою, що визначається як інструмент й знаряддя цього виду діяльності. Мови формують та урізноманітнюють мислення людини, оскільки кожна з них містить індивідуальний лексикон і концепти для вираження ідей, думок, змісту та смислу, а також пропонують варіативні моделі граматично-синтаксичної організації й відповідно своєрідні форми висловлювання. Вплив мови на мислення є набагато глибший ніж просто передача інформації, він знаходить свій відбиток у способах сприйняття культурних норм та цінностей, що природно є цілком відмінними для носіїв різних мов. Таким чином, питання співвідношення мови та мислення є складним та багатограничним, і продовжує досліджуватись вченими різних наукових напрямків.

Мета. У нашому дослідженні ми намагаємось показати і довести, що студенти-перекладачі як фахівці-мовознавці повинні володіти не лише ґрунтовними знаннями іноземної мови, а й набути навички нового способу мислення, що прита-

манні носіям тієї чи іншої мови, переключитись на ментальний конструкт їхнього бачення, вираження та сприйняття інформації про світ й структурування зв'язків у ньому.

Виклад основного матеріалу. Глобалізаційно-інформаційні виклики цифрової епохи зумовлюють нові підходи до опанування знаннями, професійно-орієнтованими видами й технологіями діяльності, що теоретично, змістовно та функціонально пов'язано з розвитком мислення людини, утворенням цілісної наукової картини світу, теоретико-методологічним упорядкуванням пізнання. Проблеми мислення є актуальними не лише з погляду методології науки, а й філософії освіти [7, с. 188]. Загалом філософія освіти перекладача полягає в постійному самовдосконаленні та навчанні, розвитку ерудиції й поглибленні гуманітарних, природничо-філософських знань, умінь і навичок, що формують основу загальних та фахових компетентностей.

Велика кількість наукових праць щодо мови і мислення, а також проблем перекладу зокрема та цього роду діяльності загалом, свідчать про подальшу **актуальність проблеми** особливо в плані того як зрозуміти перекладачеві яким чином і чому словесні мови, які є матеріальними форматами вираження, відбирають відмінні чи спільні лінгвістичні засоби та способи для інтерпретації мислення про об'єктивний світ, структурування й організацію інформації. Адже зміст та смисл не пов'язані безпосередньо з мовою у загальному розумінні, вони пов'язані з певною, конкретною мовою, яка є засобом спілкування і знаряддям передачі чи обміну людських думок у соціумі [2].

Відтак, науковець Тільбе Гоксун, досліджуючи складні відносини між мовою та мисленням, наголошує на трьох аспектах їх взаємодії: «мислення без мови», «мислення перед мовою» та «мислення за допомогою мови», пропонуючи наступну аргументацію свого підходу, по-перше, існування мови як когнітивного процесу впливає на систему мислення; по-друге, мислення виникає перед мовою, а вивчення мови взаємодіє з концептуальним процесом, який формується до використання мови; по-третє, кожна мова може впливати і впливає на систему мислення [10].

На сьогодні актуальною є психолінгвістична концепція перекладу, яка розглядає діяльність перекладача як певний психічний творчий процес, що торкається кореляцій мови та критичного мислення загалом, а також виявляє психологічні особливості аналітичного мислення рідною й іноземною мовами, і прослідковує способи реалізації

та своєрідність функціонування визначених особливостей при перекладі.

До прикладу, механізми перекладацького мислення у сфері художнього перекладу моделює С. Засекін, аналізуючи психолінгвістичні універсалії та визначаючи спільні особливості мовленнєво-мисленнєвої діяльності перекладачів. Ми ж у нашому дослідженні фокусуємо увагу на відмінностях, що мають місце при вираженні понять, змісту думки носіями широкого мовного розмаїття та різних лінгвістичних середовищ, і котрі, без сумніву, необхідно враховувати як складову професійної компетенції [3].

Важливим моментом при перекладі з однієї мови на іншу, який потрібно усвідомлювати і розуміти, є можливість вираження одного і того ж смислу думки неоднаковими засобами у різних мовах. Тобто переклад як вид діяльності вимагає з психологічної точки зору перемикання мислення людини з однієї мовної парадигми на базове підґрунтя іншої мови.

Так, мовознавчі розвідки засвідчують різноманітні системи підрахунку і лічби предметів. У французькій мові 92 означає «*quatre-vingt douze*» або «чотири двадцяті і дванадцять». Для англійської мови 92 – це просто «*dev'яносто два – ninety two*», тоді як у китайській мові, де зв'язок між десятками та одиницями дуже чіткий, 92 пишеться «*jiǔ shí èr*», що перекладається як «дев'ять десять два». Інший приклад стосується розуміння чисел. Племя Піраха в Амазонії використовує обмежену кількість слів, які описують числа. Його представники використовують спеціальні слова для позначення 1, 2 і 3, а будь-яке число більше 3 трактується як «багато». Проведені експерименти показують, що члени племені стикаються з труднощами як у числових тестах, так і при розв'язуванні задач із багатозначними числами. Таким чином, позбавлення системи числення в мові впливає на процеси обчислення, а отже і саме мислення про кількість, міру й вимірювання, про що неодмінно слід пам'ятати перекладачу, проводячи різного роду комунікації.

З точки зору теорії лінгвістичної відносності, трактування та бачення навколишнього світу безпосередньо залежить від мови, якою мовець говорить про нього. Іншими словами люди сприймають аспекти об'єктивної реальності лише у той спосіб, який мовна система здатна описати засобами свого лінгвістичного арсеналу, тому надзвичайно важливим для перекладача є вміння диференціювати відмінності і, як результат, вдало інтегрувати їх у простір цільової мови для адекватного вираження змісту та смислу.

До прикладу, дослідження, проведене групою іноземних науковців, пояснює факт як представники та носії різних мов і культур сприймають синій колір. Люди з англословних країн не помічають поступову зміну кольору від світлого до темно-синього. Проте, українці без особливих труднощів вирізняють різноманітні відтінки, світлотіньові та кольорові переходи. Причина в тому, що українська мова репрезентує широкий арсенал лексики для позначення синьо-блакитної гами (аквамарин, бірюза, лазур, маренго, ціан, незабудка, електрик і т. д.) і передає більш точний ступінь глибини при описі відтінків цього кольору, на відміну від того, щоб зводити їх усіх до одного слова як в англійській мові. Прикметник «синій» утворено від давньослов'янського іменника «синь», яке схоже на дієслова «сяяти», «блищати». Саме таким наші предки уявляли небо, на якому сяло сонце. Слово «блакитний» походить від слова «голуб» і означає «колір пір'їн на шийці голуба». Отже, носії мови, зосереджують увагу на суб'єктах, об'єктах чи діях залежно від преференцій мови. Вони виражають думку керуючись вимогами структурної та комунікативно-функціональної організації мови, мовлення та мислення. Відтак, люди, які володіють двома, а то і більше мовами, змушені диференційно мислити та сприймати кольори, оскільки різні мови мають у своєму розпорядженні відмінний інструментарій для опису їх діапазону. На нашу думку, можна, навіть, припустити, що мова є чинником, який заставляє презентувати зміст, наповнення та розуміння про поняття «колір» у неоднаковий спосіб, оскільки колір це не лише барви світлової хвилі, але і психологічний, емоційний та культурний фактор за допомогою якого у мистецтві передається емоційний стан людини, її риси характеру, різні соціальні та культурні явища, а також менталітет, мислення, соціальні та культурні риси життя народу [4].

Процеси мислення однакові для всіх людей світу, незважаючи на те, якою мовою вони розмовляють. Вони реалізуються в логічних формах понять, суджень, висновків. Вираження мислення у кожній мові своєрідне і залежить від специфіки, внутрішніх ознак певної мови [5].

Кожна мова має свої унікальні граматичні, лексичні та стилістичні особливості, тобто ментальну модель, яку слід пізнати, усвідомити та засвоїти перекладачу, через те, що саме вона є тим посилом і визначаючим фактором, який впливає на спосіб сприйняття, розуміння та передачі змісту.

Порівняємо два способи інтерпретації ідентичного змісту (розбити вазу) в англійському та

іспанському варіантах. In English, it's obligatory to say «He broke the vase». In the Spanish language, you might be more likely to say, «The vase broke» or «The vase broke itself» [12]. Англійська мова вимагає зазначити підмет – виконавця дії: «Він це зробив; він розбив вазу». У той час як іспаномовні носії швидше запам'ятають, що це був нещасний випадок – «Ваза розбилася» або «Ваза розбилася сама». Отже, двоє людей спостерігають один і той же випадок, стають свідками тієї ж події, але в підсумку запам'ятовують різні речі про неї. Таким чином доходимо висновку, що мова керує нашими міркуваннями щодо ситуації, події чи середовища комунікації. У даному випадку для перекладача немаловажливим є етап мисленнєвої адаптації, який виражається в усесторонньому усвідомленні й комплексному розумінні спільного і відмінного у структурно-функціональній організації різних мовних систем, та який забезпечує вибір відповідних засобів для передачі рівнозначного смислового контексту.

Логіка мовлення та функціональна організація кожної мови взаємозалежні від розумового мислення і культурного світогляду людей. Так, питання розрізнення іменників щодо граматичної категорії роду відіграє важливу роль у багатьох мовах і культурах. Іменники у німецькій, італійській, іспанській, українській мовах визначають чоловічий, жіночий і середній рід, а не нейтральні терміни. Наприклад, в італійській мові слово «пиво» – «Birra» – є іменником жіночого роду. Вино в італійській мові «vino» – є іменником чоловічого роду. Дослідження показують, що опис предметів, речей та напоїв, залежить від роду іменника. Наприклад, «vino» характеризують як «міцне» і «насичене», що є більш чоловічими властивостями. «Birra» – «легкий» і «пузирчастий» трактується як жіночі характеристики. Отже, очевидним є факт, що мова має глибокий вплив на те, як ми думаємо, описуємо та відчуваємо світ. Перекладач, у свою чергу, повинен критично мислити та відчувати мовні нюанси щодо вибору засобів, які описують властивості та ознаки предметів, станів та явищ у різних мовних системах та іншомовних цільових середовищах.

Вивчаючи ази мови, перекладач не лише засвоює граматичні, морфологічні, термінологічні й синтаксичні норми цих мов і уміння їх застосовувати, а й переймає нові для себе способи структурування висловлювання та ментальної організації думки. Доречно було б зауважити той факт, що спосіб сприйняття про торово-часових відносин людьми залежить від специфіки вираження часу у різних мовах. Так, англійська мова

зобов'язує мовців зазначати чітку диференціацію часового простору, яка виражається самим контекстом чи лексичними маркерами в інших мовах. Розповідаючи про вечерю з друзями чи знайомими, можна не згадувати стать людей, проте обов'язковим є посилання на час події, вибір відповідної видо-часової форми дієслова: *we dined, have been dining, are dining, will be dining and so on*. З іншого боку, китайська мова не зобов'язує своїх носіїв вказувати точний час дії, таким чином одна і та ж форма дієслова може використовуватися для минулих, теперішніх або майбутніх дій. Знову ж таки, це не означає, що китайці не можуть розрізняти часові сфери та їх кореляції, але засвідчує той факт, що немає потреби думати про темпоральність кожного разу, повідомляючи про дію, подію або стани. Якщо направленість часової осі в англійській мові зазвичай організовується з ліва на право, в китайській мові час дієслова сприймається центрично, то в порівнянні з арабською мовою темпоральна пряма рухається справа наліво по аналогії з письмом. Отже, коли функціональна організація мови зобов'язує її носіїв акцентувати увагу на конкретно визначеній інформації та умовах це навчає та змушує перекладачів враховувати всі аспекти відмінного світосприйняття і пізнання, що притаманні конкретно визначеній мові, на які носіям інших мов, можливо, не потрібно фокусуватися весь час. І оскільки такі мовленнєві звички культивуються з самого раннього віку, цілком природно, що вони входять в розумові звички, які виходять за межі самої мови, впливаючи на досвід, сприйняття, асоціації, почуття, спогади та орієнтацію в світі.

Пізнання як розумова діяльність також різниться залежно від культури та мови народу, оскільки саме ці складові визначають форму мислення, судження, міркування та спосіб організації змісту думки, на що неодмінно слід звертати увагу перекладачу як мовному посереднику для забезпечення ефективного та точного перекладу. Впродовж останніх десятиліть проводилося вивчення того, як люди в усьому світі бачать реальність і приймають рішення. Усі ці дослідження показують міжкультурні відмінності та те, як досвід, який ми отримуємо, виростаючи в певному культурному середовищі, може впливати на наше мислення. Навіть якщо ми цього не усвідомлюємо, культура впливає на те, як ми бачимо світ і які рішення приймаємо. Культура впливає не лише на сприйняття, але й на більш складні процеси мислення, такі як вирішення проблем і прийняття динамічних рішень. Понад 500 студентів з Бразилії,

Індії, Філіппін (це колективістські країни, які більше цінують групу, сім'ю тощо), Німеччини та Сполучених Штатів (індивідуалістичні країни, які більше цінують особисті цілі та незалежність) працювали над двома змодельованими на комп'ютері сценаріями проблеми. Перед екраном комп'ютера учасники експерименту віддавали накази своїм пожежним підрозділам, наприклад, куди їм іти, яким чином гасити пожежу, як доставляти воду, чи потрібно рубати дерева, щоб запобігти поширенню пожежі. Працюючи над симуляцією, вони вголос озвучували свої дії, які автоматично записувались: «Ммм, вогню немає. Ні, я бачу, що одна пожежа починається. О ні, це недалеко від міста. Що мені робити? Гаразд, відправляю вантажівку і гелікоптер гасити пожежу...». Проаналізувавши протоколи, вчені з'ясували важливі факти. У ситуаціях, коли приходиться приймати рішення, люди відчувають емоції – негативні та позитивні. По-друге, дослідники виявили відмінності між людьми з різних культур. Індійські та філіппінські учасники частіше описували проблемну ситуацію (наприклад, «Сталася пожежа») і шукали інформацію (наприклад, «Чи є вантажівки? Недостатньо води»). Німецькі учасники, навпаки, частіше говорили про плани та цілі (наприклад, «Спочатку я відправляю на пожежу вантажівку № 5, а потім відправляю гелікоптер до міста, щоб він був у стратегічно вигідній позиції») і рідко виражали емоції. Американці частіше ставили цілі та проявляли позитивні емоції («Чудово! Я добре попрацював!»). Бразильці, порівняно з усіма іншими учасниками, найчастіше висловлювали негативні емоції (наприклад, «Ой, я ніколи не буду хорошим командиром пожежної служби») [9]. Результати практичного експерименту засвідчують, що цінності культурного середовища, в якому ми зростаємо, мовленнєві аспекти, на яких фокусуємо увагу в момент прийняття рішень, впливають на стиль поведінки при вирішенні проблемних завдань [9]. Культури, які цінують важливість власних цілей і незалежність кожної людини, демонструють прийняття більшої кількості рішень і їх детальне планування порівняно з культурами, які цінують важливість групи та інших членів спільноти. Психолог Ци Ван, провівши ряд експериментів, дійшла висновку, що американські діти в порівнянні із азіатськими дітьми можуть згадувати більше особистих подробиць про життєві події та частіше говорити про свої особливості. Проте, вони менше інформують про взаємини з іншими людьми і групову діяльність. Це результат зосередженості на автономії, індивідуальній унікальності, який притаманний західним культурам [8].

Таким чином, мислення, мова і культура – взаємопов'язані й нероздільні, це інструменти категоризації та концептуалізації реальності, засоби інтелектуального сприйняття та інтерпретації об'єктивної дійсності, форми, які визначають специфіку пізнання та відмінності ментальної організації думки у процесі комунікації як усної, так і письмової. Отже, перекладачі як посередники та представники різних мовно-культурних просторів і соціально-мовленнєвих середовищ повинні володіти широким науковим-освітнім кругозором, мати знання з суміжних наук, проявляти нестандартне та оригінальне мислення, оскільки їм часто доводиться працювати в складних умовах й досить швидко мобілізувати ресурси своєї пам'яті, а також ерудиції й кмітливості.

Варто зауважити, що на численну кількість підводних каменів наштовхуються у своїй діяльності перекладачі синхроністи. Проблемну ситуацію здатний створити порядок слів у деяких реченнях німецької мови, оскільки негативна частка *nicht* («не») може вживатись у самому кінці речення. До прикладу, перекладач стверджує щось з ентузіазмом, і раптом доповідач вимовляє: «Nicht». Досвідчений фахівець, який бездоганно володіє мовою й навиками продуктивного критичного мислення, спроможний інтуїтивно відчутти негативну інтонацію та передбачити хід думок мовця, і, як результат, точно передати зміст інформації, що транслюється на публіку. В іншому випадку, перекладач повинен миттєво реагувати і виправляти допущену помилку, що, знову ж таки, вимагає миттєвої реакції та прояву нестандартного й оригінального мислення для усунення недоречності. Таким чином, поки доповідач говорить, перекладач мусить зрозуміти сенс повідомлення однією мовою і водночас, сформулювати те саме повідомлення, використовуючи ментальний конструкт цільової мови. Процес вимагає надзвичайно складної і синхронної взаємодії сенсорних, моторних та когнітивних навичок [1].

Висновки. Мова і мислення є невід'ємними компонентами діяльності перекладача. Останній повинен володіти не лише глибокими знаннями вихідної і цільової мов, а й набути здатності розуміти культурні та історичні контексти, які впливають на розуміння смислу. Таким чином, ми можемо стверджувати, що мова, якою ми розмовляємо, не тільки полегшує мисленнєве спілкування, але й формує та урізноманітнює мислення. Як результат, діяльність перекладача – це новий погляд на навколишню дійсність, нова форма бачення та сприйняття світу, новий спосіб мислення про об'єктивну реальність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Воттс Дж. Дивовижний мозок перекладача-синхроніста. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/vert_fut/2016/02/160210_vert_fut_the_ultimate_multi_taskers_vp
2. Голенко В.М. Мова і мислення. URL: http://www.rusnauka.com/7_NMIV_2010/Philologia/60053.doc.htm
3. Засєкін С.В. Психолінгвістичні універсалиї перекладу художнього тексту. Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. 274 с.
4. Коліп. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%80>
5. Петухова А. Зв'язок між мовою і мисленням. *Перекладацькі інновації* : матеріали V Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції (м. Суми, 12-13 березня 2015 р.). Суми : СумДУ, 2015. С. 36–38.
6. Постригань А.В. Мова як інструмент міжкультурної комунікації для формування особистості. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/43282981.pdf>
7. Черепанова С.О. Філософія освіти: західне та східне мислення в координатах культури. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/filosofiya-osviti-zahidne-ta-shidne-mislennya-v-koordinatah-kulturi/viewer>
8. Cross Cultural Differences in Cognition: A Study on How Culture Affects the Way We Think. URL: https://www.researchgate.net/publication/342786192_
9. Fire and ice: testing a model on cultural values and complex problem solving. URL: <https://escholarship.org/uc/item/194595pw>
10. Göksun T. The bases of the mind: the relationship of language and thought. URL: <https://medium.com/kocuniversity/the-bases-of-the-mind-the-relationship-of-language-and-thought-a0bf30375528>
11. How Culture Affects the Way We Think. URL: <https://www.psychologicalscience.org/observer/how-culture-affects-the-way-we-think>
12. How language shapes the way we think. URL: <https://englishonline.org.ua/materials/20009>

УДК 811.161.2'276.6:070

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2023.30.32>

**ЛІНГВІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ УКРАЇНСЬКОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ БІЗНЕСУ
ЯК ЦІЛІСНОЇ СИСТЕМИ**

**LINGUISTIC ANALYSIS OF UKRAINIAN TERMINOLOGY
OF BUSINESS AS AN INTEGRATED SYSTEM**

Шелепкова І.М.,

orcid.org/0000-0001-9431-4868

*старший викладач кафедри українознавства і мовної підготовки іноземних громадян
Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця*

Формування самостійної галузі знання та визнання її науковою дисципліною передбачають створення категоріального апарату, інструменту у пізнанні дійсності, тобто спеціальної термінології. Термінологія є підсистемою лексичної літературної мови, що найбільш активно розвивається, оскільки саме вона забезпечує сучасні процеси нашого життя. Лінгвістичний підхід у вивченні термінології бізнесу передбачає визначення семантичної та формальної структури термінів та відповідних понять з використанням семантичного, морфемного, синтаксичного та лінгвістичного аналізу значень цих одиниць. Відкритість економіки, перехід до регульованого ринку спричинила появу нової сфери діяльності – бізнесу. Одним із чинників, що підтверджують відносну самостійність терміносистеми бізнесу, є, на наш погляд, її чітка тематична організація. Українська термінологія бізнесу виявляє яскраво виражену тенденцію до впорядкування свого понятійного і термінологічного апарату. Інтенсивний розвиток українських ринкових відносин водночас є причиною відкритості та рухливості тематичних кордонів досліджуваної термінології. Враховуючи те, що ресурси мови нескінченні, терміносистема бізнесу виявила цікаві тенденції з генетичної точки зору. Одним із суттєвих моментів у її становленні стала переорієнтація термінології, активне запозичення готових термінологічних одиниць із західноєвропейських мов, особливо англійської. Натомість продуктивним джерелом поповнення спеціальних найменувань стала загальнолітературна лексика. Термінологія зароджується та еволюціонує на ґрунті конкретної мови, а творці термінології є носіями цієї мови. Ось чому при формуванні термінологічного апарату залучалися словотворчі засоби та моделі, способи терміноутворення, як зазначено у роботі, типові для української мови. У зв'язку з означеним можна визначити й основну проблематику дослідження термінології бізнесу: співвідношення семантичної та словотвірної структури, особливостей семантичного розвитку термінів, можливості передачі засобами номінації системності одиниць, а також усе це становить певний практичний інтерес.

Ключові слова: термін, термінологія, українська термінологія бізнесу, запозичення, лінгвістичний аналіз, засоби термінологічної номінації, лінгвістичні явища (гіпонімія, полісемія, омонімія, синонімія, антонімія).